

**یادی از
وداع حجاج از سرزمین
مقدس مکه**

نویسنده:
اسحاق دبیری

یادی از وداع حجاج از سرزمین مقدس مکه

عنوان کتاب:

اسحاق دبیری

تألیف:

فقه و اصول - احکام عبادات (نماز، روزه، زکات و حج)

موضوع:

اول (دیجیتال)

نوبت انتشار:

آبان (عقرب) ۱۳۹۴ شمسی، ۱۴۳۶ هجری

تاریخ انتشار:

منبع:

این کتاب از سایت کتابخانه عقیده دانلود شده است.

www.aqeedeh.com

book@aqeedeh.com

ایمیل:

سایت‌های مجموعه موحدین

www.aqeedeh.com

www.mowahedin.com

www.islamtxt.com

www.videofarsi.com

www.shabnam.cc

www.zekr.tv

www.sadaislam.com

www.mowahed.com

contact@mowahedin.com

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

فهرست مطالب

فهرست مطالب ..... أ

یادی از وداع حجاج، از سرزمین مقدس مکه ۱

دیدار کعبه یادگاری فراموش نشدنی است. اما وداع از سرزمین مقدس

مکه چه تلخ است و جان فرسا ۱

میهمان عزیز! ۴

حجاج گرامی! ۷

یادی از وداع حجاج، از سرزمین مقدس مکه

دیدار کعبه یادگاری فراموش نشدنی است. اما وداع از سرزمین مقدس
مکه چه تلخ است و جان فرسا

الله اکبر، الله اکبر، الله اکبر.

پاک است کسی که این سواری را برای ما رام و مطیع نمود.

و (اگر خدا این را برای ما رام نمی کرد).

ما توانایی تسخیر کردن آن را نداشتیم.

و هرآینه ما به سوی پروردگار خویش باز می گردیم.

خدایا! هرآینه ما در این سفر، نیکویی و پرهیزکاری را از تو می خواهیم. و

انجام آنچه را که مایه‌ی خشنودی توست.

خدایا! این سفر را برای ما آسان کن. و دوری سفر را بر ما کوتاه گردان.

خدایا! تو همراه ما در سفر و سرپرست خانواده‌ی مایی.

خدایا! من از سختی سفر و از حادثه‌ی غم انگیز و از سختی بازگشت به

سوی دارایی و خانواده‌ام، و فرزندانم به تو پناه می برم.

الحمد لله، الحمد لله، الحمد لله.

ستایش از آن خدائی است که ما را به سوی اطاعت از خود هدایت فرمود.

ستایش از آن خدائی است که حج خانه خود را برای ما فراهم گردانید. و

اعمال و عبادات حج را بر ما آسان نمود و با نعمت‌های خود بر ما منت گذاشت.

(خدا حافظ) مکه، ای منزلگاه وحی.

خدا حافظ ای محل طلوع نور.

خدا حافظ ای قبله دنیا.

وداع ای خانه خدا.

خدا حافظ ای مقام ابراهیم.

خدا حافظ ای زمزم.

خدا حافظ ای غار حراء.

خدا حافظ ای منی.

خدا حافظ ای عرفات.

خدا حافظ ای مشاعر دوست داشتنی.

ای اعمال حج و نشانه‌های خدا.

خدا حافظ ای یادگار زیبا.

ای گرانترین خاطره‌ها.

و ای شیرین‌ترین امیدها و آرزوها.

ای زیباترین زمان زندگی.

و ای بهترین لحظات.

با تو خدا حافظی می‌کنیم در حالیکه قلب ما، خوار و زار و فروتن است. و

نفس ما خاشع است و امیدواریم که باز هم تو را ببینیم.

از خدا می‌خواهیم که ما را بار دیگر بسوی تو برگرداند، و باز هم به دیدار

تو موفق شویم، و به دیدن تو باز هم بزرگوار و بزرگوارتر شویم.

ای خدا چقدر فراق و جدائی سخت است.

ای خدا چقدر دوری و جدائی تلخ است.

ای خدا چقدر وداع دشوار است.

خدا حافظ ای مکه.

خدا حافظ ای مکه.

چقدر کلمه خدا حافظی دشوار است.

و چقدر پیر حرارت و سوزنده است.

لحظه‌ی وداع و خدا حافظی فراموش نشدنی است.

لحظه‌ی وداع اشکها گرم می‌شود.

و انسان به هر شجاعتی که باشد بگریه می‌افتد و قدرتمندان در برابر آن کوچک و حقیر می‌شوند، و زورگویان در برابر آن از پا می‌افتند.

پس کسی که کعبه، خانه خدا را وداع می‌گوید.

کسی که می‌رود و حرم خدا.

مقام ابراهیم.

رکن الیمانی.

چاه زمزم.

و آب زمزم.

طواف.

و مشاعر مقدسه را پشت سر می‌گذارد.

چگونه می‌تواند لحظه‌ی وداع را تحمل کند.

چگونه می‌تواند لحظه‌ی خداحافظی را از یاد ببرد و فراموش کند؟

ای حجاج گرامی.

ای عزیزان مسافر.

ای برادر رفتنی.

و ای میهمان کوچ کننده.

ما برادرانت در بلد الحرام.

ما که با شنیدن صدای لیبیک تو شاد شدیم.

و با نگاه به احرام تو خوشبخت شدیم.

و با بلند کردن الله اکبر و لا اله الا الله گفتن تو انس گرفتیم.

و گوش، و جان و روح ما با رایحه دعا و راز و نیاز تو معطر گردید.

چگونه همراهی‌ات را فراموش کنیم.

چگونه به تو خداحافظ بگوییم؟

میهمان عزیز!

حالا که می‌روی.

بدان که دل‌های ما با توست.

و اشک‌های ما تو را وداع می‌گوید.

دین تو، که امانتی در دست توست.

کار تو و خودت را به خدا می‌سپاریم.

آری!!

ما می‌دانیم هنگامی که حج خود را به پایان رسانیدی و اعمال حج تمام شد.

شاد و خوشحال هستی که به سوی خانواده‌ات باز می‌گردی و برای

دیدار و طنت لحظه شماری می‌کنی.

پس از خداوند خواهانیم که تو را با سلامتی، و شادابی، و بهره‌ای نیک از

حج، و پاداش نیک، و حج مبرور و مقبول، و پاک از گناه به خانواده‌ات برسی.

برادر مسلمان!!

اینک تو در حالی باز می‌گردی که این شاء الله کتاب اعمالت سفید و پاک

است.

حال چه می‌کنی.

بعد از این که آرزوی تو برآورده شد.

و پاداش نیک بتو داده شد.

بعد از اینکه شیرینی طاعت و فرمان خدا و ایمان به او را چشیدی.

و به خداوند رحمان و رحیم اُنس گرفتی.

پس از اینکه شرف عبادت و سر بلندی تقوا را دیدی؟؟

آنگاه چه می‌کنی؟

از باز گشت به سوی خطاها و اشتباهات بر حذر خواهی بود؟!

یا اینکه باز هم به سوی گناه گام بر می‌داری؟

از پاداشی که خداوند به تو عطا کرده بهره می‌گیری؟
یا از آنچه به تو رسید بی‌بهره‌ای، و عهد و پیمانت با خدا وند را
می‌شکنی؟

برادر و خواهرم به طاعت همیشه و همه جا عبادت کن.
و در رفتن بسوی خیر کوشا باش، و بدان که این اعمال بزرگ و محترم
است، و این موسم و زمان بسیار عظیم و والا است.
رو به سوی خدا کن، و با عجز و التماس و زاری و خواری از او که تنها و
یکتاست، که جبار و قاهر است بخواه تا اعمالت را بپذیرد و گناهانت را
ببخشاید.

آن گاه با توبه‌ای خالصانه و واقعی وداع بگو و با حرم خدا حافظی کن.
با توبه‌ای نصوح.

خداوند خطاب به مومنان می‌فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ
تَوْبَةً نَّصُوحًا﴾ [التحریم: ۸].

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! به سوی خدا توبه کنید، توبه‌ای خالص».
و می‌فرماید: ﴿وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهُ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾
[النور: ۳۱].

«و همگی بسوی خدا بازگردید ای مؤمنان، تا رستگار شوید».
و خداوند محبت خود را برای توبه کنندگان اعلان فرموده و نیز بخشش
گناهان کسانی که استغفار نموده.

و همچنین خشنودی خود را از پاک شوندگان.
چنانکه می‌فرماید: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ [البقرة:
۲۲۲].

«خداوند توبه کنندگان و پاکان را دوست می‌دارد».

توبه، عشق و محبت و مودتی است برای خالق عَلَّامٌ، و ذلت و خواری است در برابر عظمت خداوند تبارک و تعالی.

و افتادن بر دروازه‌های خداوند کریم است، توبه شستن دل با اشک چشمان است. و از بین بردن گناهان با سوزش پشیمانی است.

این محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ است که خداوند گناهان گذشته و آینده او را بخشوده. که می‌فرماید: «يا أيها الناس! توبوا إلى الله واستغفروه فإنني أتوب في اليوم مائة مرة».

«ای مردم بسوی خدا توبه و استغفار کنید، من در هر روز صد بار توبه می‌کنم».

حکمت خداوندی است که سال قمری را با ماه حج.

این عبادت بزرگ به پایان برساند.

تا مومنان از گناهان پاک شوند، از هواهای نفسانی دوری کنند.

و عذر و اشتباهات خود را با عبادات و اعمال حج از خداوند بخواهند.

رسول اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می‌فرماید: «من حج فلم يرفث ولم يفسق رجع كيوم ولدته أمه».

«هر کس حج کند و در آن حج با زن خود نزدیکی نکند و مرتکب هیچ معصیتی نشود، از گناهانش پاک می‌شود، مانند روزی که از مادرش متولد شده است».

و می‌فرماید: «الحج المبرور ليس له جزاء إلا الجنة».

«حج مبرور و مقبول نزد خدا هیچ پاداشی جز بهشت ندارد».

پس از خدا می‌خواهیم که حج تو را قبول فرماید، و گناهانت را ببخشد.

و تلاش و کوشش تو را برای به جا آوردن حج.

با پاداشی مورد قبول و پسندیده گرداند، و تو را در پناه خود حفظ نماید و سالم و سلامت به سوی خانواده‌ات باز گرداند.

حجاج گرامی!

خودم و تو را به چند سفارش مهم و گرانبها، وصیت می‌کنم.
پس گوش جان بسپار و دریچه‌های قلبت را بگشا.

۱- تقوا را آشکارا و پنهان پیشه خود کن. چون تقوا آغاز هر خیر و نیکی است، و اساس هر رستگاری است، و راه پیروزی است.

و آن وصیت خدا برای مردمان نخستین و آخرین آنهاست. و برای پیامبران و همه‌ی فرستادگان و مؤمنان و صالحان است.

خداوند می‌فرماید: ﴿وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ﴾ [النساء: ۱۳۱].

«و ما به کسانی که پیش از شما، کتاب آسمانی به آنها داده شده بود، سفارش کردیم، (همچنین) به شما (نیز) سفارش می‌کنیم که از (نافرمانی) خدا بپرهیزید».

و رسول الله ﷺ می‌فرماید: «اتق الله حیثما کنت وأتبع السيئة الحسنة تمحها». [رواه الترمذی].

«هر جا که هستی از خدا بترس، بعد از بدی، خوبی کن تا خوبی‌ها، بدی‌های تو را محو و نابود کند».

۲- خود را به اخلاق و رفتار نیک عادت ده. چون از مهمترین حکمت‌های حج و عبادت‌های دیگر عادت کردن به اخلاق نیک است.

چرا که اخلاق نیک تو را به خداوند نزدیک می‌کند و تو را همسایه رسول اکرم ﷺ در بهشت می‌گرداند، و در نظر مردم محبوب و دوست داشتنی‌ات می‌دارد.

و اخلاق نیک سنگین‌ترین چیزی است که در روز قیامت در ترازوی اعمال می‌گذارند.

و پس از تقوا، بیشترین چیزی که مردم را به بهشت وارد می‌کند، ترازوی اعمال است.

۳- از ربا و شرک بپرهیز.

چون این خانه (کعبه) از اولین روز بر اساس و قاعده توحید ساخته شده است.

و سبب ساختن آن عبادت خدای یکتا و بی‌همتا، و انجام عبادت و عمل نیک فقط و تنها برای او بوده است.

پروردگار به ابراهیم علیه السلام امر فرمود تا این خانه را برای طواف کنندگان و نمازگزاران و رکوع کنندگان و سجود کنندگان پاکیزه نگه دارد. تا اینکه خدا را به یگانگی پرستش کنند.

خداوند می‌فرماید: ﴿وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَظَهَرَ بَيِّنَاتٍ لِّلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿۲۶﴾ [الحج: ۲۶].

«(به خاطر بیاور) زمانی را که جای خانه (کعبه) را برای ابراهیم آماده ساختیم (تا خانه را بنا کند؛ و به او گفتیم:) چیزی را همتای من قرار مده! و خانه‌ام را برای طواف کنندگان و قیام کنندگان و رکوع کنندگان و سجود کنندگان (از آلودگی بتها و از هر گونه آلودگی) پاک ساز.»

و در تاریخ بیان شده که ابراهیم علیه السلام رمز توحید و یکتا پرستی است. و دشمن شرک و شکننده بتهاست. و پدر ملت حنیف و پاک است.

چنانکه خداوند می‌فرماید: ﴿مَا كَانَ إِبْرَاهِيمَ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُّسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ [آل عمران: ۶۷].

«ابراهیم نه یهودی بود و نه نصرانی؛ بلکه موحدی خالص و مسلمان بود؛ و هرگز از مشرکان نبود».

به همین سبب است که حاجی در آغازین مرحله‌ی عبادات و اعمال حج، اعلان توحید خالص برای خدا می‌کند.

و در اولین کلماتی که به زبان می‌آورد می‌گوید:

«لبيك اللهم لبيك، لبيك لا شريك لك لبيك، إن الحمد، والنعمة، لك والملك، لا شريك لك».

و اما برخی از حجاج فقط برای اینکه به آنها حاجی گفته شود، قصد انجام مناسک حج می‌کنند چنین فردی که انتظار ستایش و مدح مردم را دارد، از حج هیچ بهره‌ی معنوی نمی‌برد.

مگر آنچه که خواسته از ریا و تظاهر، و مدح و ثنای مردم به او. چنین کسی نزد خدا هیچ اجر و پاداشی ندارد. مرتکب گناه شده است، زیرا اعمال حج را برای غیر خدا انجام داده است.

رسول اکرم ﷺ می‌فرماید: «إذا جمع الله الأولين والآخرين ليوم لا ريب فيه، نادى منادٍ: من كان أشرك في عملٍ عمله لله عز وجل، فليطلب ثوابه من عند غير الله عز وجل، فإن الله أغنى الشركاء عن الشرك».

«هنگامی که خداوند مردم را در روز قیامت جمع می‌کند منادی ندا می‌کند: ای مردم هرکس در عمل و کرداری که برای خدا انجام داده شریک

قائل شده و شرک آورده، ثواب و پاداش آن را از غیر خدا (یعنی همان کسی که پرستش کرده) بگیرد که خدا از شرک و شرک آورندگان، بی‌نیاز است.»
و خداوند می‌فرماید: ﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ
الْعَالَمِينَ ﴿۱۶۲﴾ [الأنعام: ۱۶۲-۱۶۳].

«بگو: نماز و تمام عبادات من، و زندگی و مرگ من، همه برای خداوند پروردگار جهانیان است. همتایی برای او نیست؛ و به همین مأمور شده‌ام؛ و من نخستین مسلمانم!».

و شخص مؤمن به هیچ کس جز خدا توجه نمی‌کند.
و درست نیست که در اعمال خود تظاهر و ریا کند.
یا اینکه غیر خدا با کسی دیگر راز و نیاز کند.
چه آن فرد زنده باشد چه مرده.

مبارک شمردن و برکت جستن قبرها (چه انسان بزرگ و چه عامی) درست نیست.

مسح کردن و دست کشیدن بر قبر و آرامگاه بزرگان دین و مردان خدا به هیچ وجه درست نیست.

همچنین به دعا خواندن آن‌ها.

یاری خواستن و تضرع کردن در برابر قبر آنها که از این دنیا رفته‌اند.
و یا حتی اگر زنده باشند.

چون دعا و التماس و طلب از غیر خدا، درست نیست.

قربانی کردن برای غیر خدا.

و نیز در مقابل دیگران که از سفر می‌آیند.

یا در برابر عروس و داماد و غیر آن صحیح نیست.

و انسان مؤمن کسی است که همه‌ی اعمال و عبادات آشکار و پنهان خود را فقط برای خدا انجام می‌دهد.

خداوند می‌فرماید: ﴿وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ [الأنعام: ۸۸].

«و اگر آنها مشرک شوند، اعمال (نیکی) که انجام داده‌اند، نابود می‌گردد (و نتیجه‌ای از آن نمی‌گیرند)».

۴- نمازهای پنجگانه را به موقع، و در اوقات خود، و با جماعت ادا کن. زیرا اگر حج، رکن پنجم از ارکان اسلام است. نماز رکن دوم آن می‌باشد. و آنهاست ستون و اساس دین اسلام است، و رکن اصلی عبادت است. و هیچ عملی مقبول درگاه خداوند واقع نمی‌شود.

و خدا هیچ عبادت و طاعتی را نمی‌پذیرد، مگر به واسطه‌ی نماز. پس نماز را بر پای دار، و در هنگام نماز فروتن و افتاده باش. چون نماز وسیله‌ی ارتباط و پیوند انسان با خداوند است.

نماز نور چشم توست، نماز دل انسان را شاداب و با طراوت می‌کند. نماز روزی انسان را زیاد می‌کند، و درون انسان را پاک می‌دارد. نماز و یاد خدا قلب انسان، و وجدان انسان را آرام می‌کند. و از اشتباه و خطا و گناه دور می‌سازد.

خداوند می‌فرماید: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ﴾ [العنکبوت: ۴۵].

«که نماز (انسان را) از زشتی‌ها و گناه باز می‌دارد».

و می‌فرماید: ﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿۱﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ﴾ [المؤمنون: ۱-۲].

«مؤمنان رستگار شدند؛ آن‌ها که در نمازشان خشوع دارند».

و رسول اکرم ﷺ می فرماید: «أرأيتم لو أن نهراً بباب أحدكم يغتسل منه كل يوم خمس مرات هل يبقى من درنه - أي وسخه - شيء، قالوا: لا يبقى من درنه شيء، قال: فذلك مثل الصلوات الخمس، يمحو الله بهن الخطايا». فرض کنید جوی آبی بر در خانه یکی از شما باشد.

و هر روز پنج بار خود را در آن بشوید.

آیا از نجاست و پلیدی، چیزی بر بدنش باقی می ماند؟

یاران گفتند: خیر یا رسول الله!

آنحضرت ﷺ فرمودند: این مانند نمازهای پنج گانه است که خداوند گناهان و خطاها را به وسیله آن از بین می برد.

۵- خداوند تو را به عبادت و طاعت خود دعوت فرمود، و تو را بسوی خانه خود آورد. و آنگاه سالم و پیروز به خانوادهات باز گردانید.

بنابر این بر تو است که شکر این نعمت را به جای آوری و با روح و جانی آزاد و رها از دنیا دوستی و خودبینی به خانه باز گردی.

و عزم کن که از این پس به مردم خوبی و بخشش کنی و آن‌ها را در راه خیر پند و اندرز دهی، و یاری‌شان نمایی.

تا جایی که نیرو و توان داری و از تو بر می آید امر به معروف و نهی از منکر کن.

یعنی مردم را به کارهای نیک دعوت کن. و از اعمال بد برحذر دار. و بذریمان و نیکی را در همه جا بپاش، تا نزد خداوند از بهترین بندگان به شمار آیی.

چنانکه خداوند می فرماید: ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ [فصلت: ۳۳].

«چه کسی خوش گفتارتر است از آن کس که دعوت به سوی خدا می‌کند و عمل صالح انجام می‌دهد و می‌گوید: من از مسلمانانم».

۶- سفر حج را، سفر عبادات و راز و نیازها و اعمال دینی بدان. سفری که آغاز تولد تو به شمار آید. سفری که پر از توبه و استغفار، و نماز و تسبیح و روزه و شب زنده‌داری باشد.

و با آن عبادت‌ها راه ورود گناه را به دل خود ببند، و از جاهای شک برانگیز، که تو را از یاد خدا متوجه غیر خدا می‌کند دوری کن. و خوردنی‌ها و غذایت را از راه حلال به دست آور، و حلال بدان. و مطمئن باش که هر روزی حلالی را خداوند برای تو تعیین کرده و فرستاده است.

پس در کسب روزی‌ات تلاش و کوشش کن. و از شک و تردید نسبت به سرنوشت، روزی و چیزی که خدا برای تو قرار داده بپرهیز.

۷- بر این سفر خود بیندیش. و فکر کن که این سفر باز گشتی ندارد. مانند سفر آخرت و مرگ و خداحافظی از دنیای خاکی که برای برخی مردم ترسناک است.

بیندیش که امروز به سوی خانه‌ی خدا آمدی، و فردا به سوی خدا می‌روی. (که باز گشتی در آن نیست). امروز به سوی حج خانه خدا مسافرت کردی، و فردا به سوی قبر خودت مسافرت می‌کنی.

این لحظه را که به سوی خانواده‌ات باز می‌گردی، و از دیدار آن‌ها خوشحال و مسرور می‌شوی، غنیمت شمار.

زیرا روزی می‌آید که از نزد اهل و خانواده‌ات می‌روی، و هرگز نمی‌توانی بار دیگر آن‌ها را ببینی.

مگر اینکه تو و خانواده‌ات همگان از اهل بهشت باشید - یاذن الله - .
بنابر این به گونه‌ای زندگی کن که هر لحظه آماده‌ی سفر باشی، و
خداحافظی از این دنیا، و دوری از خانواده، و سفر به سوی آخرت برایت
آسان باشد.

در کار خیر تلاش کن، و به آخرت بیندیش که سفری بی‌بازگشت است.
خداوند می‌فرماید: ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ ﴿۹۹﴾
لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِن وَرَائِهِم بَرْزَخٌ
إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿۱۰۰﴾ [المؤمنون: ۹۹-۱۰۰].

«(آن‌ها همچنان به راه غلط خود ادامه می‌دهند) تا زمانی که مرگ یکی از
آنان فرارسد، می‌گوید: پروردگار من! مرا بازگردانید. شاید در آنچه ترک کردم
(و کوتاهی نمودم) عمل صالحی انجام دهم! (ولی به او می‌گویند): چنین
نیست! این سخنی است که او به زبان می‌گوید (و اگر بازگردد، کارش همچون
گذشته است)! و پشت سر آنان برزخی است تا روزی که برانگیخته شوند».

اینک ای برادر و خواهر عزیز!!

تو می‌روی پس از این عبادت‌ها و طاعت‌های زودگذر، اما روح بخش و به
یاد ماندنی.

پس از این یادبودی زودگذر، و افکار موجز و کم که دل و وجدان تو، از
آن پر شد. و روزها و شبهای کوتاه، و پس از شنیدن سخنان مختصر و مفید
که درون را شاد می‌کند.

تو می‌روی. و ما دوست داشتیم بیشتر از این با تو سخن بگوییم.

از حج.

از نماز.

از خوبی‌ها.

و از تمام عبادت‌هایی که تو را به خداوند نزدیک می‌سازد، می‌خواستیم
آخرین لحظات دیدار را برای تو زنده کنیم، و به یادت آوریم.

امیدواریم این پیمان، آخرین عهد و پیمان ما با تو نباشد. و ما تو را هر
لحظه، هر جا به یاد خدا و اطاعت از فرمانهای خدا مشاهده کنیم.
با آرزوی سلامت و آسایش و ایمان به خداوند، و مأنوس با قرآن.
برادر و خواهرم!

آنچه در توان داشتیم برای راحت و آسایش تو انجام دادی. از با تو بودن
شاد و مسرور بودی.

قلب ما با تو بود، و روح ما نیز با تو.
با تو.

و در کنار تو شب زنده‌داری کردی. و نماز خواندیم، و دعا گفتیم.
ما کوشش کردیم و خود را انفاق نمودیم، تا اینکه در سعادت تو پیروز
شویم، و به دوستی و همنشینی با تو برسیم.
و اسباب راحت و آسایش تو را فراهم کنیم، فقط برای رضای خدا و
پاداش او،

و محبت میهمانان خدا.

زیرا خیر و کوشش و کمک و یاری و ارشاد همه از منت خداست. و خطا
و اشتباه و کوتاهی همه از جانب ماست.
و ما از آن، نزد خدا استغفار می‌کنیم. ما را از دعای خیر فراموش مکن، و
از وفاء و دوستی، محروم مگردان.

تقصیر و کوتاهی را بر ما بیخشای، خدا ما را بر بدی‌هایمان می‌بخشاید.
اوست شنوا و اجابت‌کننده دعاها، دین و امانت و عاقبت‌کارت را به خدا
می‌سپاریم.

و از خدا خواهانیم تو همیشه و همه جا (در سفر و حضر) حفظ کند.

سلام و درود ما را از جانب برادران و دست اندرکاران امر حج و عمره پذیرا باش.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.